

עקרון שלטון העם

חורף עח

הצג את שני המאפיינים האלה של שיטת הבחירות בישראל: שיטת בחירות ארצית, שיטת בחירות יחסית.

חורף עט

הצג את עקרון שלטון העם.

הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע. פרק שלישי (24 נקודות)

קרא את הקטע שלפניך, וענה על שתיים מן השאלות 13-15.

להגדרה של מדינת ישראל "מדינה יהודית ודמוקרטית" יש משמעות ערכית חשובה ומעמד חוקתי. לכן יש חשיבות רבה לשאלות כמו: מה הם ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית ודמוקרטית? כיצד נקבעים ערכים אלה, ומהו היחס הראוי ביניהם?

ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית מייחדים אותה משאר המדינות הדמוקרטיות. יש הרבה מדינות דמוקרטיות בעולם, אך רק מדינת ישראל היא מדינה יהודית וכך ראו אותה מקימה. ההגדרה "מדינה יהודית" מבטאת את היותה של ישראל מדינתו של העם היהודי, לכן היא שייכת גם ליהודי התפוצות, ולכל יהודי העולם יש זכות לעלות אליה. ההיסטוריה שלה שזורה בהיסטוריה של העם היהודי, שפתה העיקרית היא עברית וערכיה נשענים על ערכי המוסר שלאורם פעלו חכמי ישראל במשך הדורות מאז ימי התנ"ך.

ההגדרה של ישראל כמדינה דמוקרטית מורכבת יותר. לדעתי הדמוקרטיה מבוססת על שני יסודות. האחד – ההבנה שהמדינה היא של האזרחים והם שקובעים כיצד היא תתנהל ובידי מי. תפיסה זו נשענת באופן מובהק על הכרעת הרוב ועל המעמד החשוב של הגוף המחוקק שבו פועלים שליחי האזרחים. האחר – שמירה על עקרונות הדמוקרטיה ובראשם העיקרון של הכרה בזכויות הפרט ובזכויות המיעוט. בין שני היסודות האלה יש מתח פנימי, שכן הכרעת הרוב עלולה לפגוע בזכויות הפרט או בזכויות המיעוט. הפתרון הוא מימוש מידתי של כוח הרוב והבנה של הפרט כי זכויותיו כפופות להגבלות מסוימות.

מהו היחס הראוי בין ערכיה של מדינת ישראל כמדינה יהודית לבין ערכיה כמדינה דמוקרטית? בעניין זה אסור לנו לנקוט גישה של העדפת ערך אחד על פני האחר. אין אנו חיים במדינה שהיא יהודית יותר משהיא דמוקרטית, ואין אנו חיים במדינה שהיא דמוקרטית יותר משהיא יהודית. אנו חיים במדינה יהודית ודמוקרטית. אני סבור שכדי שנוכל להמשיך לחיות יחד עלינו למצוא את המשותף בין חלקי החברה ולצמצם את הניגודים ואת נקודות החיכוך ביניהם. עלינו לחפש את המאחד ולא את המפריד, להיות מתונים ולא קיצוניים, ולקבל על עצמנו מערכת ערכים משותפת – יהודית ודמוקרטית.

(מעובד על פי א' ברק, "חירותו של האדם במדינה יהודית ודמוקרטית", אתר הארץ, 18 בפברואר 2018)

חורף פ

במשך שנים רבות הייתה בריטניה חברה באיחוד האירופי (ארגון שבו חברות עשרים ושמונה מדינות באירופה). לאחר דיון ציבורי, נערך משאל בקרב כלל האזרחים במדינה בנוגע להמשך החברות של בריטניה באיחוד האירופי. במשאל זה הביעו האזרחים את רצונם לפרוש מן האיחוד ונקבע תאריך שבו הפרישה אמורה לצאת לפועל (פרישה זו מכונה "ברקזיט").

א. ציין והצג את העיקרון הדמוקרטי שמימשו אזרחי בריטניה בהשתתפותם במשאל. הסבר כיצד עיקרון זה בא לידי ביטוי בקטע.

חורף פ

הצג את שני המאפיינים של שיטת הבחירות בישראל:

— יחסית

— רשימתית

חצב ברק עח

ממעקב אחר השיח הבוטה בתקשורת וברשתות החברתיות, מתקבל לעיתים הרושם שיש בציבור מי שמאסו בערכים מסוימים של הדמוקרטיה. נראה שיש נכונות לוותר על כמה מן החירויות ומן הזכויות שהדמוקרטיה מבטיחה לאזרחים וכן על כמה מן המגבלות שהיא מטילה על רשויות השלטון. לכאורה, כל זאת בהתאם לרצון של רוב הבוחרים. השיח המזלזל שיוצא נגד חירויות בסיסיות, והניסיון להשתיק דעות אחרות, יכולים להוביל למסקנה שרוב הישראלים רואים בדמוקרטיה שלטון שבו הרוב זכאי לכוח שלטוני בלתי מוגבל ולדעת המיעוט אין כל חשיבות.

אלא שדוח של המכון הישראלי לדמוקרטיה שפורסם לאחרונה מוכיח שאין זה המצב. לדברי מחברי הדוח, סקר שערך המכון מלמד כי הציבור ברובו מבין ומקבל את המשמעות של עקרונות הדמוקרטיה וערכיה ואינו מוכן לוותר עליהם. רוב מוחלט של הציבור רואה חשיבות עליונה במימוש החירויות המוקנות לכל אדם, גם למי שאינו נמנה עם הרוב. רוב אזרחי המדינה רואים בישראל מדינה יהודית ודמוקרטית המחויבת לאפשר לכלל האזרחים לממש את הזכויות שלהם באופן שווה, בהתאם לחזון של מקימי המדינה ובהתאם לחוקיה. בניגוד לדימוי שנוצר במקרים מסוימים, רוב הישראלים אינם מוכנים לאמץ את הנוסחה הפשטנית שלפיה בדמוקרטיה "רק הרוב קובע". הם מבינים שנוסחה כזו משמעותה עריצות הרוב, ושהחלטות המנוגדות לערכי הדמוקרטיה וזכויות האדם אינן דמוקרטיות גם אם הן התקבלו בידי רוב כזה או אחר.

דוח המכון הישראלי לדמוקרטיה מראה שאף על פי שיש מי שאינו מרוצה מן המציאות, לרוב הישראלים אכפת מן המדינה, הם מעוניינים לחיות בה ולהשפיע על צביונה והם משתתפים בחיים הפוליטיים והציבוריים בישראל. אזרחי ישראל מממשים את זכותם להצביע בקלפי וממלאים את חובתם האזרחית בשיעורים גבוהים יותר משעושים זאת במדינות דמוקרטיות אחרות. זוהי עדות לחשיבות שהם רואים בהשתתפות בחיים הציבוריים. למי שהטיל בכך ספק, הדוח של המכון הישראלי לדמוקרטיה מראה שדעת הקהל בישראל מגלה מחויבות עמוקה לתפיסות דמוקרטיות. לדעתי, אם ינסה מישהו להצר את צעדיה של הדמוקרטיה הישראלית, יעמוד מולו ציבור רחב ונחוש שימנע זאת ממנו.

(מעובד על פי 'פלסטר', 'העם רוצה דמוקרטיה אמיתית', אתר 12, YNET, בדצמבר 2017)

הצג את עקרון שלטון העם.

הסבר כיצד עקרון שלטון העם בא לידי ביטוי בקטע.